

ŠANTORA, Roman (ed.):
Skautské století. Dobrodružný příběh 100 let českého skautingu
TDC Junák – Mladá fronta, Praha 2012, 253 stran

Publikace *Skautské století* je sice jakýmsi dobrodružným příběhem 100 let českého skautingu, jak inzerují její vydavatelé, ale také poněkud kulhajícím historickým ohlédnutím. Je ovšem obtížné vtěsnat na zhruba 250 stran formátu A4 tak dlouhou pouť organizace, která podstoupila tak složitý vývoj. Musela být třikrát obnovována, aby se dožila dnešních dní. Od dob svého vzniku v roce 1912 byla vystavena společenským překážkám, zákazům a nakonec i politickému násilí za dob nacismu a komunismu. I její vnitřní klima reagovalo na různé názorové a společenské zranění, vzdor tomu, že sama sebe vždy deklarovala jako apolitickou. Bylo to jen zbožné přání jejích vůdců a opak byl pravdou. A je tomu tak – žel – i v porevoluční době. Je těžké přesně všechny ty peripetie strážlivě popsat a ještě to napsat tak, aby se to všem líbilo. A není to jen tím, že lidstvo pokročilo. Technicky určitě, ale morálně nikoli. Tradiční ideální model junáctví se přežil, což samozřejmě nemůžeme považovat za šťastné. Členové se přizpůsobili současné realitě a konzumují jen to, co je jim předkládáno. Je to možné i proto, že neznají dobře historii své organizace.

Je příliš mnoho lhostejných, kteří se ani nerozhlížejí a neptají se, proč je u nás více skautských organizací, a případně to přičítají získané svobodě, která je jen reakcí na rigidní svázanost předchozí doby. Samolibě si možná myslí: v naší organizaci je nás nejvíce, my musíme mít pravdu. A zda správně současný Junák interpretuje to dobré ze svého dědictví, zajímá jen málokoho. Jdou s hlavním proudem a jsou spokojeni. Dnešní skauti nejsou však ani horší, ani lepší. Jsou jen jiní. Nejdůležitější jsou prožitky, a o ty jim jde především! Když náhodou zjistí, že se věci jinde dělají jinak a třeba i na západ od našich hranic, mávnou rukou – to je vývoj! Vždyť i dvoutisíciletá církev se modernizuje. My starší bychom ale považovali za důležitější svou historii popisovat přesněji, i když mladé lidi zajímá především budoucnost. Ale přesto by ji měli, zvláště skauti, znát! Nezkreslenou a mnohdy zamlčovanou. Bylo by namísto vysvětlit, proč je u nás více skautských organizací, ale hlavně čím se liší od Junáka a jak se liší mezi sebou navzájem. Veřejnost se na to ptá čím dál častěji. Kdo jsou to Skauti ABS, Ymka skauti, Svaz skautů a skautek ČR, Klub Pathfinder, Skauti Evropy, Harceři v ČR či Skautský oddíl Velená Fanderlika. Někdy napoví samotný název, někdy je zavádějící.

Lidé krouť hlavy nad jejich emblémy s lilii, které se liší buď jen v detailech, nebo je naopak provázejí další prvky, případně tyto skupiny nemají skautskou lilii ve znaku vůbec. Například zjistíte pomocí internetu, že Klub Pathfinder, což bývali za první republiky skauti, je dnes náboženskou organizací pro křesťanskou výchovu dětí. A můžete se ptát, kdo a proč je do seznamu skautských organizací zařadil a s úspěchem tak mate nezasvěcené. I na to – jako službu veřejnosti – mohla předemětná publikace dát věrohodnou odpověď. Ne, nebudu se teď zabývat rozdílnostmi a zaměřením výše uvedených organizací, jak jsem řekl, pojednat to mohli, alespoň stručně, lidé z TDC Junáka. I když si třeba myslí, že tyto nevelké skupiny nehrají ve skautském prostředí žádnou roli. Pomineme-li, že takto uvažovat je nevhodné, zamezili by tak zbytečným dohadům a spekulacím.

Je správné, že se kniha věnuje kořenům organizace. Co jsme, odkud jsme přišli, kam směřujeme. Žel, nečiní tak zrovna uvážlivě. Obnově Junáka v roce 1968 není v knize věnována taková pozornost, která jí z hlediska historie náleží. Vždyť to byl klíčový moment celého příběhu českého skautingu. Kdyby totiž tehdy k obnově nedošlo, troufám si říci, že už příběh nemusel po dalších dvaceti letech vůbec pokračovat. Tím, že se skauti v roce 1968 znovu nadechli, byť jen na tři roky, a připomenuli se veřejnosti, dokázali nejen svou životaschopnost, ale obhájili své místo na slunci i právo na historickou minulost a další existenci. To ale vůbec nebylo samozřejmé a český skauting tehdy nevznikl mávnutím kouzelného proutku na příslovečné „zeleň louce“, z ničeho. Autoři to však svým čtenářům nijak nevysvětlují, neříkají, jak to vlastně bylo možné. A to je škoda. Za takovou událostí přece stáli lidé s vůlí a odvahou, aniž mohli vědět, jaké mohou být následky, třeba ztráta zaměstnání, zákazy studia a jiné represe, nesli svou kůži na trh – jako ti bratři, kteří nás předešli. Nehrozila sice už oprátka, ale jednu oběť nakonec StB k sebevraždě dohnala. Byl jí Josef Zikán – Bobr, první vůdce novodobých pražských Psohlavců. V publikaci nemohli jeho portrét pominout a lze se jen domýšlet, kolik úsilí musel recenzent Jiří Pedro Zachariáš vyvinout, aby jej do knihy prosadil. Rozhodně by neobstál argument, že nebyl dostatek místa a že jiné prezentované události jsou stejně nebo ještě víc důležité. Je snad koncepčně zajímavé, jaké hry vymyslel Jaroslav Foglar pro své chlapce ve svém oddíle Hochů od Bobří řeky, ale kdo je dnes nezná, kdo se jim už léta nevěnuje? Nic proti Jestřábovi, byl jsem také rok a půl jedním z jeho svěřenců, ale všechny v knize zveřejněné články prostě ani nemohou mít stejnou váhu. Připojuji, že jsem Jestřába měl rád, obdivoval jsem ho, asi jako každý skaut, četl jeho knihy a byl mým celoživotním vzorem. Chápu, že publikace chce být přitažlivá i pro vlčata a světlušky a také je reprezentačním tiskem pro veřejnost, ale uspokojit jednou knihou skauty bez rozdílu věku snad ani nejde. Jako oldskaut po šestapadesátiletém sledování naší stezky bych mohl řadu informací klidně postrádat a uvítal bych v historizující publikaci ty skutečně podstatné. Třeba i na úkor snížení počtu fotografií, které ovšem Roman Bobo Šantora dobře vybral a uspořádal. Jsou působivé, vhodně doplňují text a velmi se mi líbí. Skutečně je na co koukat a knihu lépe prodávají. Můžeme tak přispívat ekonomice, ale také jimi kompenzovat nedostatek informací či záměrně cosi zakrývat. Pořád totiž zůstávají v organizaci jistá tabu. Co bylo a je nějak ideově a politicky citlivé, se dobře zamlžuje hezkými obrázky.

O Svojsíkově éře dostatečně víme z jiných, dříve vydaných publikací. Práce v archívech, s kronikami, novými orálními záznamy pamětníků, pomohla pozitivně výslednému zpracování, které není nutné kritizovat. Ale už je tady patrný odstup od woodcraftu, i když Antonín Benjamin Svojsík, Miloš Seifert, Miloš Maixner, Jan Hořejší, Bořivoj Müller a další junáčtí pracovníci usedali u společného stolu. Problematicizovat slávu Foglarovy Dvojky a Bračkovy Pětky také nikdo nechce. Ani historické, ani jiné spisovatelské osobnosti. Kolik však nových relevantních informací o nich bylo do knihy soustředěno, nedokážu posoudit.

Co si ovšem myslet nad konstatováním v deváté kapitole na straně 178: *V měnící se společenské situaci (jaro 1968) se stupňovala také krize v Československém svazu mládeže. Podřízenosti ČSM se vzepřela i pionýrská organizace. V lednu 1968 vyhlásila svou autonomii*

a zkrátila název na *Pionýr*. Jeho představitelé vyzvali ke vstupu do „přebudované“ organizace tábornický klub *Psohlavců*, který neustále posiloval svou základnu.

Aniž bych chtěl vytrhovat z kontextu, musím se nad touto formulací pozastavit, protože se jí vlastně říká, že *Psohlavci* byli založeni z vůle „osvíceného *Pionýra*“. Kluby na půdě ČSM vznikaly ale již v předcházejících letech. Klub *Psohlavců*, který byl svazem mládeže sice povolen, byl pevně v rukou ilegálních skautů, kteří jej vlastně založili. Nesprávná formulace v knize *Skautské století* však zavádí a svádí k přesvědčení, že novodobí *Psohlavci* byli vlastně prorežimní svazáci. Hrubý omyl!

Bohužel – už v té době – starší skauti tímto způsobem na *Psohlavce* pohlíželi. Podle mystifikátorů se přece v podzemí nemohl dělat správný skauting se vším, co k němu náleží. To vždy budou tvrdit zbabělci, kteří si ani nedovedli představit, že by někdo dovedl riskovat zavazání se řádným skautským slibem zakázané organizaci. Zůstávali raději sedět za pecí a čekali třeba dvacet let, než se okolnosti vyjasní. Nedávno to před televizní kamerou bezelstně přiznal i jeden z autorů publikace Václav Nosek – Windy, samozvaný skautský historik. Je známo, že každé zjednodušení a zkreslení se obvykle mezi lidmi ujme lépe než pravdivá skutečnost. A jak je vidět, i moderní skautská publikace, která by měla věci uvádět na pravou míru, tuto ambici zrazuje, vlastně se snaží, aby zůstala původní kachna dále udržitelná.

Nenaplněné naděje pražského jara upřesněme ještě v tom, že *Junácká informační služba* také nevznikla sama od sebe, jak by se z uvedeného textu zdálo, ale založili ji a provozovali *Psohlavci* nedlouho poté, co se na své tiskové konferenci, na klinice prof. Jana Pfeiffera v Kateřinské ulici na pražském Karlově, prohlásili *Junáckým klubem* a odstartovali tak skutečnou obnovu skautské organizace.

A *Psohlavci* „mohli“ i za to, že spatřil světlo světa nový časopis *Skaut-Junák*, vydávaný v tehdejší Polygrafii na Smíchově. Jejich *junácký manifest Syrinx* bojoval za ideovou čistotu hnutí poté, co bylo v roce 1970 zřejmé, že nově zformované SSM opět skautské hnutí pohltil. A šlo o to tehdejšímu husákovskému totalitnímu režimu nepomáhat. Tady možno autory knihy pochválit, že *Syrinx* zmínili, i když mohli lépe a stravitelněji vysvětlit jeho obsah.

Nedostatečné mi přijdou zámky o bratrancech skautů – woodcrafterech, které tu ovšem není zmíněno poprvé. To zní sice dobře, ale ne hrdě, protože pro většinu skautů a skautek je woodcraft prázdným pojmem. Vlastně ani nevědí, že všechno to líbivé – malebnost, romantika, mystika, totemismus, indiáni, vigilie, táboření v týpí, lakros, atd. – přišlo do skautingu s woodcraftem. Skauting zase pěstuje řád, kázeň, výchovu k občanství. Zdá se mi příliš málo, že se čtenáři ve dvou odstavcích dostane neúplného výčtu jmen a názvů organizací, které také ctily Ernesta Thompsona Setona. Ale aspoň to. Vykreslení tohoto výchovného hnutí, které má stejný cíl jako skauting, však v knize končí rokem 1922. Dojem zachraňují zase fotografie, ovšem jen z dávné doby. Současná Liga lesní moudrosti by si zasloužila více pozornosti, už jen proto, že současní skauti takřkajíc například „vyrostli na týpí“. Je pravda, že v některých rodinách bratrance o sobě příliš nevědí a vlastně vědět ani nemusí, neboť se navzájem ekonomicky nepotřebují. Každý dokáže žít svým vlastním životem. Přesto tvrdím, že to rodinám většinou neprospívá a ochuzuje je to o sdílenou vzájemnost. Dnes se synové a dcery nedokážou postarat ani o vlastní rodiče. Vzájemně se tedy nebudou

skauti a woodcraftéři obohacovat a jejich vztah zůstane na úrovni pouhých líbivých společenských frází. Určité schizma zůstává. Obě strany si vystačí samy. Divím se, že se woodcraftersí recenzenti publikace (Kožíšek, Kupka) nad takto deklarovanou spoluprací ani nepozastavili. Víme přece, že jde o faktickou nespolupráci, byť jejich organizace kdysi vzešly ze společné kolébky.

Do současného českého roveringu už nevidím, ale s jeho historickým vykreslením nemohu být spokojen. Souhlasím sice samozřejmě s tím, že skauti odcházeli z organizace do trampingu, protože pro starší nemělo náčelnictvo uspokojivý program. To, že se od osmnácti let bylo možné přihlásit k oldskautům, nic neřešilo, zvláště proto, že v jejich klubech nebyla dovolena ani koedukace. Rozvoji roveringu se po válce věnoval Mirko Vosátka a jeho příručka *Roverské dopisy* byla pro ilegální rovery šedesátých a sedmdesátých let „písmem svatým“. V textu knihy *Skautské století* je na tomto místě zmíněn i roverský kmen Kruh Pavla Křivského, ale jeho zařazení do publikace je přinejmenším nevkusné. Měl sice ve své době určitou váhu a jeho členem byl i spisovatel Miloš Zapletal, ale dědictví Kruhu utrpělo rolí jeho vůdce, který se stal spolupracovníkem StB.

Na druhé straně se autoři nezmiňují o ilegálních roverských kmenech, aby snad nečinili zadosť nechtěnému kontrastu. Píší proto o nich až v 10. kapitole – Skryté plamínky – ve stati Nezlomní roveři. Pisatele těchto řádků ctí, že si nenechali pro sebe informace o volném seskupení Ligy roverských kmenů sedmdesátých let. Jejich aktivity pomohla přežít několika skautským oddílům za husákovské normalizace. Tito roveři také přispěli třetí obnově Junáka v roce 1989. Lakrosový turnaj pěti skautských oddílů, který sloužil k zakrývání podzemní činnosti, by si ovšem vyžádal samostatnou odbornou stať, na kterou v publikaci „neměli místo“! Mimochodem, skautský lakros dal v Čechách a na Moravě vzniknout samostatnému českému sportu, jehož protagonisté se v roce 1994 účastnili mezinárodního mistrovství světa v Anglii. A byli mezi nimi i někteří naši bývalí roveři.

Ke zmínce o prvním českém rovermootu jen malý historický doplněk: konal se začátkem roku 1970 a účastnil se ho mimochodem i člen náčelnictva odpovědný za rovery Přemysl Mucha-Dođa (†) a Jiří Navrátil. Bylo pozváno 24 roverských kmenů v počtu 324 lidí obou pohlaví. Přihlásilo se a přijelo kmenů jedenáct, což představovalo 85 osob. Účastníkem byl i první historický a oficiálně registrovaný kmen rangers, Netnokwa, z třetího pražského střediska Tecumtha. Dívce tehdy přijelo dvanáct. Sraz roverských kmenů měl na starost 77. RS Shawnee.

Beru za samozřejmé, že na místě o roveringu není zmíněna ani příručka Ivana Makáska *Služba*, která vyšla v roce 1968 jako samizdat a stala se mezi junáky své doby dostatečně známou a inspirativní. Vedením Junáka však nebyla přijata, byť se k ní náčelník Rudolf Plajner vyjádřil velmi vstřícně. Nabízela totiž roverům novou cestu osobního růstu a vzdělávání – woodcrafterský systém orlích per a lesního šlechtictví.

Skauti – junáci si zkrátka hlídají svou domněle nutnou „ideovou čistotu“ a v současné reprezentační publikaci si také tak počínají. Většinou se vyhýbají zjasňujícím komentářům u věcí, které „zavánějí“ woodcraftem, i když některé jeho prvky prostě už pominout nelze.

Je štěstím současné junácké generace, že se skauti nezírkají alespoň táboření v týpí. Také by ale mohlo být někde uvedeno, že k němu existuje vhodná literatura, byť by byla zdánlivě neskauské proveniencce. Autoři správně – alespoň malou zmínkou – uvedli, že to bylo ve třetím pražském skautském oddílu Neskenonu již roku 1972. Ale skautům, rádobý věrným „tradicionalistům“, chci vzkázat, Nevěšte hlavu, ani slavným mužům našeho skautingu, jako byli Mirko Vosátka, Ladislav Rusek, Eduard Štorch, Josef Horký, Jiří Kafka a další, nebyla woodcrafterská praxe vůbec cizí. Někteří dokonce byli jak u skautů, tak u woodcrafterů. Až na E. Štorcha jsem znal všechny osobně!

◆ **Ivan Hiawatha Makásek**